

ЦИФРОВИЙ ДЗЕН

СПЕЦВИПУСК: Психологія та Цифрова Грамотність

Твій шлях до балансу в мережі

1–4 клас:

Емоційні монстрики та "незнайомий вовк" у грі

5–8 клас:

Хайп, хейт та особисті кордони

9–11 клас:

Instagram vs Реальність. Хто керує твоїм часом?

Вчителі:

Стоп кібербулінг: Алгоритм дій для педагога

Батьки:

Безпечний дорослий: екранний час без конфліктів

Стоп кібербулінг:
Алгоритм дій
для педагога

Безпечний дорослий:
екранний час
без конфліктів

ЗМІСТ / НАВІГАТОР ДЗЕНУ

1–4 КЛАС: JUNIOR ZONE

- 3** **Стор. 3 — Теорія-метафора:** «Хто живе в моєму телефоні? Знайомство з цифровим лісом»
- **Стор. 4–5 — Комікс:** «Монстрик емоцій та Незнайомий Вовк: правило безпечного повідомлення»
- 6** **Стор. 6 — Практичне завдання:** Ігровий лабіринт «Шлях до надійного пароля»

5–8 КЛАС: MIDDLE ZONE

- 7** **Стор. 7 — Теорія-гайд:** «TikTok-ресурс: як налаштувати стрічку, щоб вона не "з'їла" твій час»
- 9** **Стор. 8–9 — Комікс:** «Вибір за тобою: Хайп чи Хейт? Історія одного групового чату»
- 10** **Стор. 10 — Практичне завдання:** Чек-лист «Мій цифровий детокс»

9–11 КЛАС: HIGH SCHOOL ZONE

- 11** **Стор. 11 — Есей-інсайт:** «Алгоритми дофаміну: чому ми так залежні від лайків?»
- 12** **Стор. 12–13 — Візуальна новела:** «Instagram vs Реальність: за лаштунками ідеального профілю»
- 14** **Стор. 14 — Психологічний тест:** «Хто твій господар: ти чи смартфон?»

БАТЬКИ: FAMILY GUIDE

- 15** **Стор. 15–16 — Експертна колонка:** «Безумовне прийняття в мережі: як бути дитині підтримкою»
- 17** **Стор. 17–18 — Практикум:** «Домашня цифрова угода: правила без конфліктів»

ПЕДАГОГИ: PRO- EDUCATION

- 19** **Стор. 19–20 — Кризовий кейс:** «Коли об'єктом булінгу стає вчитель: ТТ-тренди, "пробиви" та захист честі»
- **Стор. 21–22 — Алгоритм захисту:** «Цифрова безпека педагога: як діяти, якщо ваші кордони порушено в мережі»

АВТОРСЬКИЙ
ПРОЄКТ:
ОСУХОВСЬКА І.М.

Твоя подорож у Цифровий ліс

Світова мережа (Internet) — це невидимі грибниці під землею, які з'єднують усі дерева в лісі, щоб вони могли обмінюватися думками.

Wi-Fi

Wi-Fi — це невидимий чарівний пилоч, що літає в повітрі та передає твої думки іншим.

Гаджети — це твої чарівні ліхтарики, які допомагають бачити цей ліс.

Правило Дзен:

«Пам'ятай: навіть у найцікавішому лісі треба вчасно повертатися на свою галявину, щоб відпочити та набратися сил».

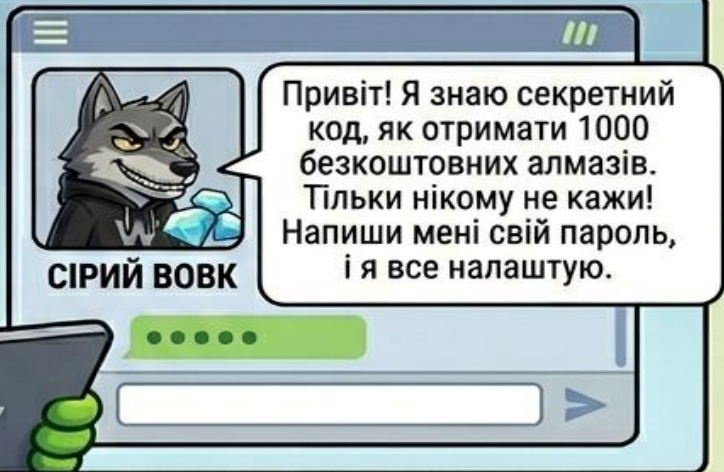

1

У цифровому світі так весело!
Разом із друзями ми будемо
справжнє місто мрій.

2

3

4

Епізод 4: Правильна дія

Пам'ятай: справжні друзі та адміністратори гри ніколи не просять твій пароль! Це "цифровий вовк", який хоче вкрасти твій акаунт.

5

Епізод 5: Перемога та безпека

Відчуваєш небезпеку або сумнів – клич дорослого! Твій пароль – це твій ключ, не віддавай його нікому.

★

Алгоритми – це дзеркало:

ТікТок знає більше, ніж ти думаєш, але ти – бос!

Не годуй алгоритм своєю увагою. Тисни "Не цікавить"

Не цікавить

Тисни довгим тапом!

стоп-кран

★

Пастка "Ще одне відео":

Заходиш на 5 хв, виходиш за 2 год вичавленим? Це дофамінова пастка!

Зайди в Налаштування -> Цифровий добробут -> Встанови ліміт часу.

Ресурс

Твій цифровий слід:

Кожен твій лайк, комент чи репост – це частина твого бренду. Подумай, чи захочеш ти, щоб це побачив майбутній роботодавець. Швидше!

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Осуховська І.М.

СТОРІНКА №8: ЕФЕКТ НАТОВПУ (ЗАВ'ЯЗКА ТА ТИСК)

Кадр 1:

@Lacki

бачили новий TikTok Lacki? Який крінж...

Кадр 2:

@Vova_K: "Він що, реально думав, що це круто?"

@GirlPower: "Видаляй, не ганьбися"

Кадр 3:

Всі сміються...
Якщо я промовчу —
я з ними.
Якщо заступлюся —
можу стати наступною

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Осуховська І.М.

СТОРІНКА №9: CHOICE / ВИБІР (КУЛЬМІНАЦІЯ ТА НАСЛІДКИ)

Сценарій А: «За течією»
(Червона зона)

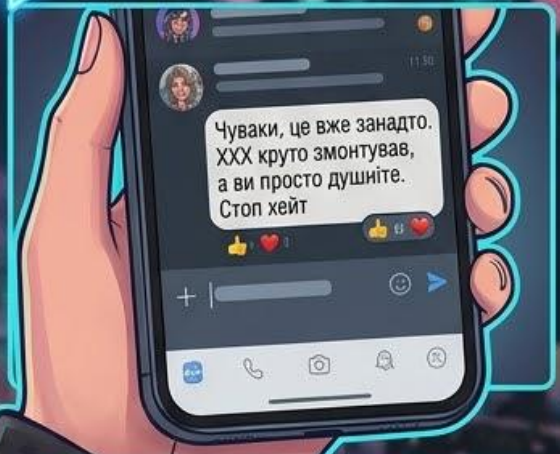

XXX залишив групу.
Відео видалено

**Хейт руйнує довіру.
Сьогодні він, завтра – ти**

ОБЕРТИ
СВІЙ
ВАРІАНТ

Сценарій Б: «Сила голосу»
(Синя зона)

@Vova_K:
Та ладно, я просто жартував,
насправді норм

Фінальний кадр

**ТВІЙ ВИБІР СТВОРЮЄ ПРАВИЛА.
НЕ БУДЬ ЧАСТИНОЮ ХЕЙТУ –
БУДЬ ТИМ, ХТО ЙОГО ЗУПИНЯЄ.**

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Осуховська І.М.

JUNIOR ZONE

сторінка 10

Мій цифровий детокс: Level Up твоєї енергії

Power Up 7 днів без екрана

Твоя місія: Заряди внутрішній акумулятор. 1 зафарбована поділлка = 15 хвилин без екрана перед сном. Збери повний заряд за тиждень!

1

Зафарбовуй поділки щовечора!

2

3

4

5

6

7

NIGHT MODE

Стікер-пак: Чим зайняти руки?

Analog Vibes

Sound Check

Write it Down

Zen Zone

Tea Time

Chill

Reflection Zone

Мій висновок

Після тижня "години тиші":
Що змінилося? Як мій сон?
Що було найважчим/найцікавішим?

Мій наступний крок: _____ (запиши)

Відкрий
суперсилу!

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Осуховська І.М.

Алгоритми. Дофамін. Самооцінка: Хто кого?

Ми всі — частина великого соціального експерименту. Кожен лайк — це мікродоза дофаміну. Кожен скролінг — це ставка у казино, де ми не знаємо, що виграємо наступним. Але справжня пастка — не в дофаміні, а в самооцінці. Алгоритм не “підкидає” нам нам ідеальних людей; він підкидає нам наші власні страхи та комплекси.

Якщо ти бачиш лише успіх і красу, це не тому, що світ ідеальний. Це тому, що алгоритм навчився використовувати твою вразливість, щоб утримати твою увагу.

Твоє завдання — навчитися бачити цю гру, перш ніж вона поглине тебе.

THE PERFECT VOID / ІДЕАЛЬНА ПОРОЖНЕЧА

#perfectlife

#dreaming

#noemotions

Просто ідеальна... 😂

Як ти це робиш?

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Осуховська І.М.

Чи помітять вони мене, якщо я змию макіяж?

Я втомилася відповідати образу...

Скільки лайків коштує мій спокій?

Справжність — це розкіш, яку я хочу собі дозволити.

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Обуховська І.М.

ДЕТЕКТОР ЗАЛЕЖНОСТІ: ХТО КЕРУЄ ТВОЇМ ЧАСОМ?

Психологічний аудит цифрових звичок

ТВІЙ ЧАС – ТВІЙ РЕСУРС.
ЧИ НЕ ТАКЕ ВІН?

ТЕСТОВІ ПИТАННЯ (Так / Ні)

1. Відчуваю фантомні вібрації смартфона, навіть коли він вимкнений.	ТАК	НІ
2. Перевіряю стрічку новин перші 5 хвилин після пробудження.	ТАК	НІ
3. Використовую смартфон, щоб «заглушити» нудьгу або неприємні думки.	ТАК	НІ
4. Відчуваю роздратування, якщо хтось відволікає мене від екрана.	ТАК	НІ
5. Часто засинаю з телефоном у руках пізніше, ніж планував(ла).	ТАК	НІ
6. Витрачаю на соцмережі більше часу, ніж хотів(ла) б.	ТАК	НІ
7. Відчуваю тривогу, якщо заряд телефону падає нижче 20%.	ТАК	НІ
8. Скролю стрічку, не помічаючи, як минають години.	ТАК	НІ
9. Інколи пропускаю реальні зустрічі заради онлайн.	ТАК	НІ
10. Мені важко провести день без смартфона.	ТАК	НІ

ТВІЙ ЦИФРОВИЙ БАЛАНС: ЩО РОБИТИ

Критерій оцінки:

- **0–3** відповіді «Так»: Ти тримаєш ситуацію під контролем. Твій смартфон – це інструмент, а не господар.
- **4–6** відповідей «Так»: Твоя увага вже частково «орендована» алгоритмами. Це зона ризику.
- **7–10** відповідей «Так»: Час бити на сполох. Твоя дофамінова система виснажена.

Що з цим робити (Твій Action Plan):

1. **Поверни владу:** Вимкни неважливі сповіщення.
2. **Створи «зони тиші»:** 30 хв без телефону перед сном.
3. **Запитай себе:** «Яку емоцію я заглушаю?». Спробуй замінити скролінг на дихання.
4. **Постав таймер** на 10 хв перед відкриттям соцмережі.

Практичний психолог
ТЗОШ І-ІІІ ст. №18
Обуховська І.М.

КІБЕРБУЛІНГ: АНАТОМІЯ ЦИФРОВОГО ЦЬКУВАННЯ

«Кібербулінг не закінчується після дзвінка з останнього уроку. Він триває 24/7 у кишені дитини».

Що важливо знати педагогу:

Кібербулінг — це системне та повторюване цькування з використанням цифрових технологій. Анонімність та можливість залучення необмеженої аудиторії роблять його особливо травматичним для особистості.

Ключові відмінності від очного конфлікту:

- **Нерівність сил:** замість фізичної переваги — володіння компроматом, маніпуляція алгоритмами або тиск через «лайки» та поширення контенту.
- **Публічність:** те, що бачив один клас у коридорі, у мережі миттєво стає доступним тисячам свідків.
- **Неможливість втечі:** дім перестає бути безпечним місцем, оскільки доступ до дитини відкритий постійно через екран смартфона.

Маркери, що мають насторожити:

Емоційні реакції:

тривожність, дратівливість або пригніченість після перевірки повідомлень

Цифрова ізоляція:

раптове видалення профілів або болісна фіксація на гаджеті

Соціальні зміни:

унікнення спілкування з реальному житті, відмова від групової діяльності

Фізичний стан:

скарги на головний біль, розлади сну та небажання йти до школи

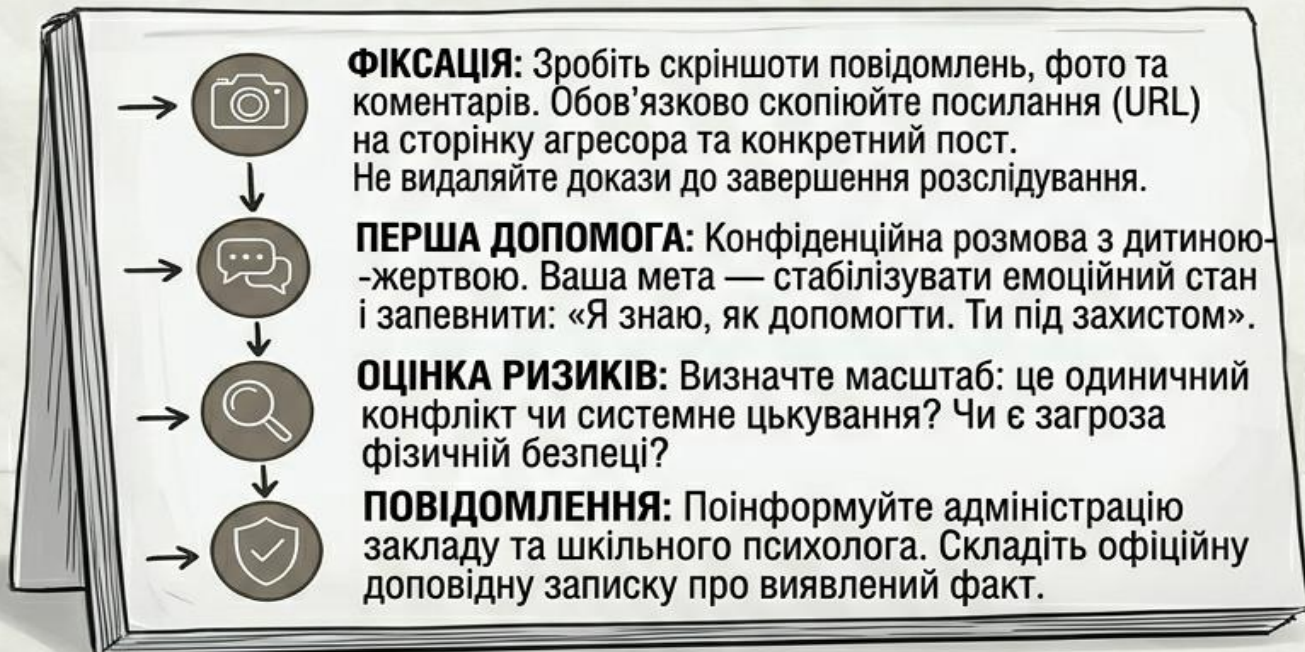
Чому діти обирають агресію в мережі?

1. **Ілюзія анонімності:** створює хибне відчуття безкарності та знімає внутрішні моральні обмеження
2. **Відсутність зворотного зв'язку:** агресор не бачить миттєвого болю жертви, що блокує механізм емпатії.
3. **Розмиття відповідальності:** учасники вважають, що «просто поставили лайк», не усвідомлюючи масштабу завданої шкоди

АЛГОРИТМ ВТРУЧАННЯ: ВІД ФІКСАЦІЇ ДО ВИРІШЕННЯ

1. Дії вчителя при виявленні кібербулінгу (Блок-схема):

2. Медіація: робота з батьками:

- Зустрічайтеся з батьками агресора та жертви окремо.
- Оперуйте фактами: покажіть роздруківки скріншотів та посилання.
- Залишайтеся нейтральними: ваша мета — зупинити насилля та відновити безпечне середовище в класі.

4. Мета:

Дати педагогу чітку опору та впевненість у законності своїх дій.

3. Юридична межа: коли залучати поліцію?

Залучення ювенальної поліції є обов'язковим, якщо:

- Виявлено ознаки фізичного або сексуального насильства (дипфейки, інтимні фото).
- Булінг має систематичний характер, а бесіди з батьками не дали результату.
- Звучать прямі погрози життю або здоров'ю дитини чи вчителя.

*Пам'ятайте: Стаття 173-4 КУпАП передбачає відповідальність як для агресорів, так і для їхніх батьків.

ЦИФРОВИЙ САМОЗАХИСТ ВЧИТЕЛЯ: СТОП-ТРЕНДИ

1. Розбір небезпечних трендів (що має бути припинено):

Прихована зйомка: Фіксація дій учителя «нишком» під час уроку чи перерви для створення провокативного контенту.

Аудіо-маніпуляції: Використання запису голосу вчителя для накладання на чужі відео або створення образливої озвучки.

Дипфейки та монтаж: Створення штучних зображень чи відео з обличчям педагога за допомогою ШІ-ботів.

Кіберсталкінг: Системне коментування особистих фото вчителя в соцмережах з метою висміювання.

2. Юридичний щит (Право на власне зображення):

Згідно зі **Статтею 307 Цивільного кодексу України**, фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою.

- Зйомка вчителя без його відома є порушенням права на приватність.
- Ви маєте право вимагати негайного видалення контенту від автора або адміністрації платформи.
- Використання зображення вчителя в принизливому контексті — це пряме порушення честі, гідності та професійної репутації.

3. Як діяти, якщо ви стали жертвою «челенджу»?

Не ігноруйте: Мовчання сприймається як слабкість. Зробіть факт публічним у межах школи.

- **Дійте офіційно:** Подайте заяву на ім'я директора. Школа зобов'язана захистити ваш авторитет.
- **Розмова про наслідки:** Поясніть учням, що «жарт» у TikTok може стати причиною виключення зі школи або адміністративного штрафу для батьків.

Захисти свою гідність та авторитет у цифровому світі.

ПРИВАТНІСТЬ ПІД ЗАМКОМ: МІЙ ЦИФРОВИЙ ІМУНІТЕТ

1. Checklist: Картка «Мій цифровий імунітет»

Мій номер телефону прихований у налаштуваннях Telegram/Viber для всіх, хто не в контактах.

Я використовую двофакторну автентифікацію для всіх акаунтів та пошти.

Мої особисті профілі в соцмережах (Facebook, Instagram) мають закритий статус.

Я не переходжу за посиланнями, які надсилають у приватні повідомлення незнайомці.

2. Що варто знати про OSINT та боти «пробиву»:

Сьогодні існують сервіси, що за номером телефону підтягують ваше ПІБ, адресу та оголошення на OLX.

- **Порада:** Не залишайте свій основний номер телефону у відкритому доступі на дошках оголошень.
- **Месенджери:** Навчіться створювати «псевдонім» (username), щоб діти могли писати вам, не знаючи вашого особистого номера.

3. Як говорити з дітьми про їхню приватність?

Навчайте дітей бути «невидимими» для зловмисників, не стаючи при цьому для них «шпигуном». Поясніть, що цифрова гігієна — це як миття рук: вона захищає від вірусів, але тільки інформаційних.

**Будь цифровим «невидимкою» для
для кіберзлочинців та тролів.**

ЦИФРОВИЙ СВІТ ОЧИМА ДИТИНИ: ВІД ЗАБОРОН ДО ДОВІРИ

1. Психологічний інсайт: Це не просто іграшка

Коли ми кажемо «Вимкни негайно!», дитина чує «Мені байдуже до твоїх друзів, твоїх досягнень у грі та твого способу відпочити».

- **Простір для соціалізації:** У месенджерах і чатах ігор відбувається те саме «зависання» у дворі, яке було в нашому дитинстві. Перервати його силоміць — це соціальна ізоляція.
- **Територія самовираження:** Блоги, відео та навіть мему — це спосіб підлітка сказати світу: «Ось який я».
- **Емоційне розвантаження:** Часто гаджет — це спосіб втекти від стресу, де дитина відчуває контроль над ситуацією (на відміну від реального життя).

2. Заміна заборон: Техніка «Цифрового контракту»

Замість наказів — домовленість. Контракт — це не про обмеження, а про правила гри, які знають усі.

- **Спільне обговорення:** Сядьте разом і пропишіть: «Ми користуємося гаджетами до 21:00, тому що мозок має відпочити перед сном».
- **Взаємність:** Якщо дитина відкладає телефон за вечерю, батьки роблять так само.
- **Санкції без драми:** Визначте заздалегідь, що станеться, якщо правила порушено (наприклад, -30 хв завтра). Це знімає особистий конфлікт — «винен не ти, просто спрацювало правило».

3. Порада: Реакція на «заборонений» контент

Якщо дитина побачила щось шокуєче або неприйнятне (наси́льство, 18+, шантаж), ваша реакція визначить ваше майбутнє як «безпечного дорослого».

- ✗ **НЕ РОБІТЬ:** Не кричіть «Як ти міг!», не забирайте телефон і не видаляйте додаток. Це навчить дитину одного: «Наступного разу я тобі нічого не скажу».
- ✓ **ЗРОБІТЬ:** Скажіть: «Я вдячний/вдячна, що ти мені це показав(ла). Це справді виглядає неприємно/лячно. Давай розберемося, як це потрапило до тебе і що ми з цим зробимо».

**Будьте для дитини безпечним берегом
у безмежному цифровому океані.**

БЕЗПЕЧНИЙ ДОРОСЛИЙ (ПРАКТИКУМ)

1. Тест-самоперевірка: «Чи є я безпечним дорослим?»

Проаналізуйте свою типову реакцію на ситуацію, коли дитина засиділася в гаджеті або зробила щось не так:

? **Реакція А:** «А ну швидко віддай телефон! Ти знову за своє?!» (Крик, миттєве вилучення гаджета).

? **Реакція Б:** «Я бачу, тобі важко відірватися. Давай домовимося про ще 5 хвилин і завершуємо». (Спокійний діалог).

Важливо: Якщо ваша перша дія — покарання, дитина навчиться професійно ховати свій цифровий світ.

Безпечний дорослий — той, хто спочатку слухає, а потім допомагає.

2. Техніка «Цифрового інтересу» (Активне слухання)

Замість «Що ти там знову дивишся?» спробуйте:

Запитання-містки: «Ого, цей рівень виглядає складним! Як ти його пройшов?».

Щира цікавість: «Навчи мене якоїсь фішки в грі» або «Покажи найсмішніший мем тижня».

Відсутність оцінки: Замість «Що за дурня?», запитайте: «А що саме тобі в цьому подобається?».

3. Правило «15 хвилин»: Спільне занурення

Виділіть лише 15 хвилин на день на цифрову реальність дитини:

- **Пограйте разом:** Це створює спільний досвід, навіть якщо ви програєте.
- **Подивіться разом:** Обговоріть відео як глядач, а не як критик.

**Довіра будується не на контролі,
а на спільному часі.**

ЦИФРОВИЙ ЕТИКЕТ ТА «SCREEN-FREE» ЗОНИ КУЛЬТУРА СІМ'Ї

1. Власний приклад: Правило дзеркала

Марно вимагати від дитини відкласти смартфон, якщо тато за вечерею гортає стрічку новин, а мама відповідає на робочі чати. Діти копіюють не наші слова, а наші звички.

Експеримент: Спробуйте першими відкласти гаджет, коли заходите додому — і ви побачите, як змінюється рівень уваги дитини до вас.

2. Ритуали без гаджетів: Конкуренція з TikTok

Створіть події, які за емоціями сильніші за «екранний дофамін»:

«Вечір без світла»:
Вечеря при свічках або гра з ліхтариками (хованки, театр тіней). А помесльні прику при свомкатах (хованки, театр тіней).

Кулінарний батл: Спільне приготування піци чи печива, — де-головний шеф-кухар.

Настільні ігри: Час, коли азарт реального спілкування перемагає будьяку гру в телефоні.

3. Зони спокою: Територія без екранів

Домовтеся про місця, де телефони «сплять» у спеціальному кошику:

- **Кухня:** Стіл для їжі — це місце для смаку та розмов, а не для сповіщень.
- **Спальня:** За 30-60 хвилин до сну гаджети залишаються в іншій кімнаті.
- **Автомобіль:** Використовуйте час у дорозі для розмов або спостереження за світом.

**Щасливі спогади створюються
в реальності, а не в пікселях.**

Проклятий листок
ГЗОВ 1-111 05 Net8
Овухоеска 1 м

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА М'ЯКИЙ КОНТРОЛЬ РІЗНІ ПІДХОДИ ДЛЯ МАЛЕЧІ ТА ПІДЛІТКІВ

1. Еволюція контролю: Від техніки до етики

 Молодша школа (6–10 років): Тут доречні технічні обмеження (Family Link, часові ліміти). Дитині ще важко самостійно регулювати імпульси.

 Підлітки (11+ років): Технічний контроль перетворюється на «етичний». Ми не блокуємо додатки потайки, а обговорюємо ризики.

Контроль має трансформуватися у вашу підтримку та чесні домовленості.

2. Червоні прапорці: Коли пора до спеціаліста?

Коли гаджети перестають бути розвагою і стають проблемою:

 Порушення базових потреб: Дитина пропускає прийоми їжі або систематично недосипає через гаджет.

 Емоційні гойдалки: Виражена агресія або депресивний стан при спробі відкласти телефон.

 Втрата реальності: Відмова від хобі, друзів та прогулянок, які раніше приносили задоволення.

3. Скарбничка ресурсів для батьків

 Ваші помічники у цифровому світі:

 «Stop-sexтинг»: Як захистити дитину від шантажу та маніпуляцій у мережі

 «Internet Безпека»: Ресурс із відповідями на запитання про конфіденційність.

 Платформи психологічної підтримки: Для отримання фахової консультації у складних випадках.

Цифровий світ — це інструмент, а ви — вчитель, який допомагає ним користуватися.

Проектний партнер
ТОВ «ІТІІ» та Net&
Облаштування ІТ

